

MAROSVÁSÁRHELY ÉS VÁRTEPLOMA

szerkesztette:

MEDVIGY ENDRE

Budapest 1990.

0518-2000

BÖZÖDI GYÖRGY:

AZ ELTŰNT MAROSVÁSÁRHELYI SZOBROK

Marosvásárhely, nov. 7. A székely főváros főterének egyéni ízeit és otthonos hangulatát szobrai adták meg az első világháború előtt. Minden vásárhelyi lakosnak élénk emlékezetében élnek még ezek a régi jó ismerősök. Levelezőlapokon fennmaradt képeiket sokszor elnézegetjük és sajnos, meg kell elégednünk ezzel az emlékezéssel, mert a felszabadulás óta egyetlen szobrot sem állítottak vissza Marosvásárhely főterére. Valóban a legnagyobb sajnálkozással nézzük Vásárhely főterének régi képét, mert a rajta álló szobrok és a jellegzetes Bodor-kút az egyik legszebb térré varázsolták a székely főváros közepét. Kossuth, Bem, Rákóczi és Petőfi szobrai diszitették a székely főváros főterét.

A szobrokat eltüntették a város román urai, legtöbbjüket teljesen szétrombolták, úgyhogy visszaállításukról szó sem lehet, arról kellene gondoskodnunk, hogy új művészi alkotások kerüljenek helyükbe. A felszabadulás után nyomban fel is vetődött a vásárhelyi szobrok visszaállításának kérdése, de azóta teljesen háttérbe szorult a sok halaszthatatlan tennivaló mögött. Még 1940 novemberében szoborbizottsági értekezletet hívott össze a város akkori katonai közigazgatási parancsnoksága, a város vezető értelmiségeinek bevonásával. Ez az értekezlet számbavette az egykori szobrok sorsát és elhatározta, hogy a Kossuth, Bem és Rákóczi szobrokat visszaállítja eredeti helyükre, a város főterére. Az értekezleten azt is kimondották, hogy Bernády Györgynek, a városépítő polgármesternek emléket szoborban kívánják megörökíteni. Az eltűnt Bodor-kút sorsát is megtárgyalta az értekezlet és úgy határozott, hogy a Bodor-kútnak a budapesti Margitszigeten lévő mását a fővárostól elkerik Marosvásárhely számára.

Kossuth-szoborból román sasok

A közben eltelt két esztendő alatt, mint említettük, nem kerülhetett sor a régi szobrok visszaállítására, vagy új szoborral való helyettesítésére. Ellenben nem lesz érdektelen, ha számot vetünk azzal, milyen sorsra jutottak Marosvásárhely szobrai, meglevő darabjaik hol vannak jelenleg és melyiknek a visszaállításáról lehet szó.

A főtérről ledöntött Kossuth-szobor főtalapzatának darabjai hiányosan és sok helyen kicsorbulva még ma is megvannak és a vásárhelyi városmajor területén hevernek jelenleg is.

A bronz szobor alapját 1936-ban a város akkori román polgármestere a gyártelepen összezúzatta és „értékesítette”. Legnagyobb részét egy Seidler nevű helybeli vasöntőmester vette meg átöntés céljából, de a bronzanyagból ma is a gázgyár telepén van 48 kg, mint törmelék.

A Kossuth-szobor bronz anyagát úgy „értékesítette” a román polgármester, hogy egyrészből román sas-szobrokat öntöttek.

Három darab ilyen román sas-szobor is készült a Kossuth-szoborból, közülök, egy körülbelül 92—95 kg súlyú sas a gázgyár raktárában volt a felszabaduláskor. A másik ugyanilyen súlyú sasszobrot Szabéd községbe vitték, az ottani román hősi emlékmű tetejére, a harmadik sas pedig Dédára került, ugyanilyen pozícióba. Ezeket a hősi román sasokat a város akkori román polgármestere ajándékozta el teljesen jogtalanul ezeknek a községeknek és éppen ezért hivatalos úton való visszaszerzésük sem ütközne akadályba.

A Kossuth-szobrot Köllő Miklós székely szobrász készítette 1898-ban. Eredeti formájában való visszaállítása megvalósíthatatlannak látszik, mivel modellje nem maradt fenn, így csak megközelítőleg hasonló szobor felállításáról lehetne szó. Erre vonatkozólag érdekes megemlíteni két kiváló magyar képzőművész véleményét. 1931-ben ugyanis Marosvásárhely akkori magyar alpolgármestere Budapesten tárgyalt a kultuszminisztériumban a Kossuth-szobor esetleges Magyarországra való kiszállítása ügyében. A Kossuth-szobor akkor nagyjában még ép volt, habár a ledöntés folytán súlyosan megrongálódott. Az államtitkári szobában azonban úgy vélekedett Sidló Ferenc szobrászművész és Petrovich Elek képzőművészeti múzeumi igazgató, hogy a Köllő-féle szobor nem alkalmas arra, hogy bár kijavítva is újra felállítsák, mert művészi értéke nem kimagasló.

Jelenleg tehát az egykori Kossuth-szobornak 830 kg-nyi súlyú igen értékes bronzanyaga van meg és ha már az eredeti szobor semmiképpen sem állítható vissza, ennek az anyagnak és a meglevő talpköveknek felhasználásával új Kossuth-szobrot kellene készíttetni valamelyik magyar művésszel.

A Rákóczi-szobornak nyoma veszett

Nem kevésbé tragikus sors érte a Rákóczi szobrát is. A csoportozat bronz mellszobrának teljesen nyoma veszett. A kőtalapzat azonban, amelyen egy kuruc vitéz alakja is ki volt faragva, ma is megvan összetört darabokban a városmajor területén. A Rákóczi-szobrot Székely Károly készítette annakidején, de mivel ennek a felállításáról sem lehet szó, talán a még élő Székelyt kell megbízni, hogy értékes művészi alkotását újra elkészítse.

Petőfi nemcsak a harctéren, de Vásárhelyen is eltűnt

A Petőfi-szobor az előbbiekhöz hasonló sorsra jutott. A rajta levő bronz dombormű, Kallós Ede szobrászművész alkotása teljesen eltűnt. A magyaros stílusú talapzat kődarabjai hiányosan megvannak és a többi szoborroncok között a városmajorban hevernek. Érdekes megemlíteni, hogy az emlékmű tetejére a városi tanács 1913-ban egy Turul madár elhelyezését tervezte. A szobrot ki is öntötték bronzból Budapesten és az árának egyrésztét kifizették, de a közbejött világháború megakadályozta a terv kivitelét és a Turul-madár elhelyezésére sem került sor. A Petőfi-emlékműnek sem domborműve, sem talapzata nem volt olyan művészi értékű, hogy eredeti alakjában való visszaállításához feltétlenül ragaszkodni kellett volna. Ezért a szoborbizottság is lemondott arról, hogy újra való felállítását javasolja és azon az állásponton volt, hogy teljesen új Petőfi-szobor felállítása volna szükséges.

A Bem-szoborból csak a talapzat kövei maradtak meg

Nemrégben részletesen beszámoltunk arról, hogy a híres marosvásárhelyi Bem-szobor miképpen tűnt el a román ajándékozási „jóindulat” útvesztőiben. Bem apró szobra Huszár Adolf kitűnő alkotása volt és 1880-ban állították fel Vásárhely főterén. A románok a szobrot megrongált állapotban szállították el 1928-ban Marosvásárhelyről azzal az ürüggyel, hogy a varsói követséghez küldik. A bronz szobornak nyoma veszett, de talapzatának kövei, melyek az igen értékes ditroit nevű gránitkőből készültek, nagyrészen ma is megvannak a városmajor területén és még hozzá teljesen sértetlen állapotban.

A szobrok visszahelyezése azt is megkövetelné, hogy a főteret átalakítsák némileg, a tér jelenlegi aszfaltmezőt meg kellene változtatni. És főleg alapos megfontolást igényel az esztétikai szempontból is alaposan kifogásolható görögkeleti katedrális, amely a tér beosztását és hangulatát teljesen elrontotta. Miatta a Kossuth-szobor alig volna visszaállítható a régi helyére. Ugyanígy hely nélkül maradt a híres Bodor-kút, még akkor is, ha valamiképpen újra felállítanák. Erről azonban egyelőre aligha lehet szó, mert az eredeti elpusztult és a geryeszegi Teleki Miklós gróf birtokában lévő megmaradt részei használhatatlanok. Az eredeti tervrajza után készült Margit-szigeti másolatot pedig az országos közmunkatanács költségén építették és Budapest nem válik meg tőle. Esetleg erről a másolatról készíthetne Vásárhely egy újabb másolatot...

A huszonkétéves kisebbségi sors még keményebben megviselte szobrainkat, mint az élő embereket. Bronzból és kőből voltak, mégis elmorzsolta a történelem szekere, nem bírták ki ez ellenséges nehéz időköt. A vásárhelyi magyarság azonban feltámadt és hisszük, hogy nagyjaink szobrai is megelevenednek

**egyszer poraikból. Hogy fennen hirdessék, amit most néma hallgatásukkal
vésnek szívünkbe.**

Székely Szó (Marosvásárhely), 1942. november 8., 5. oldal